

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สำหรับประเทศไทย ถือว่าศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติหนึ่งในสามสถาบันหลักอันได้แก่ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์จึงถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและการขัดเกลาทางสังคมถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานทางสังคมและพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะวรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^๑ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดีจากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาและหันหลังให้วัดเพิ่มขึ้น จากการสำรวจพบว่า วัดมีลักษณะและบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิมหลายประการคือ ประการที่หนึ่ง วัดเดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากขึ้น ประการที่สอง วัดเดิมเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของหนุ่มท้องถิ่นอื่นซึ่งแม้อุปถัมภ์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดอันตรายจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ประการที่สาม วัดซึ่งเคยมีความเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้านตามแบบลัทธิเถรวาท ก็ได้ถูกเปลี่ยนให้มีสภาพคล้ายๆ กับวัดตามแบบมหายานในต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก ประการที่สี่ วัดซึ่งเคยเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านให้เข้าไป

^๑พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์, ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม, รายงานการค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖) หน้า ๓.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕).

พักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดระเบียบ สกปรกขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัด ประการที่ห้า วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้มีความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงให้ประชาชนและผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้างศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา^๓ สภาพปัญหาของวัด และพระสงฆ์ คือผู้เข้ามาบวช ในปัจจุบันมิได้มีการเลือกสรร ขาดความพิถีพิถันบางรูปมุ่งบวชตามประเพณี มิได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง จึงทำผิดวินัยหลายๆ อย่างการวางตัวของพระไม่เหมาะสมขาดความสำรวมบางวัดมุ่งในการพัฒนาวัตถุอาคารสถานที่มากกว่าการศึกษาหรือมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน^๔ จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยมความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้นและขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วน กระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนมาก่อให้เกิดศรัทธาประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็นวัดบางวัดอาศัยกลวิธีทางการธุรกิจดึงดูด ให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กร ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและทำงาน ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๕

^๓ เรื่องเดียวกัน.

^๔ กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา), ๒๕๔๐.

^๕ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการสังคม, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^๖ ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด, หน้า ๖๒.

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัญหา อุปสรรค ในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดตลอดจนพระสงฆ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาทักษะบริหารจัดการวัด และ โรว์ (Drake & Roe) ๑) ทักษะด้านเทคนิค ๒) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ๓) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔) ทักษะด้านความคิด ๕) ทักษะด้านการสอน เพื่อนำมาพัฒนาแก้ไขปัญหาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน ๕ ด้าน ตามแนวความคิดของ แดรกและโรว์ (Drake & Roe) ได้แก่ ๑.ทักษะทางด้านเทคนิค ๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ๓. ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔. ทักษะด้านความคิด และ ๕. ทักษะด้านการสอน^๗

^๗Drake, Thelbert L; & Roe. William. H. **The Principalship**, (New York : Macmillan, 1986), p. 50.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ พรรษา ระดับการศึกษานักธรรม ระดับการศึกษาเปรียญธรรม และระดับการศึกษาสามัญ

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ตามแนวความคิดของ แดรกและโรว์ (Drake & Roe) ซึ่งได้แก่ ๑.ทักษะทางด้านเทคนิค ๒.ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ๓.ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔.ทักษะด้านความคิด และ ๕.ทักษะด้านการสอน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑,๐๓๒ รูป และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จำนวน ๗ ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ ที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ ที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ ที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ทักษะ หมายถึงความสามารถ ความถนัด ความชำนาญ ฝีมือลายมือความสามารถเฉพาะ และทักษะที่นำมาใช้ในการวิจัยได้แก่ ทักษะทั้ง ๕ ด้าน คือ ทักษะทางด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดรวบยอด ด้านความคิด และด้านการสอน

๑.๖.๒ การบริหาร หมายถึง ช่วยเหลือ มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Administratiae” หมายถึงช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct)

๑.๖.๓ วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนาสำหรับประกอบศาสนพิธีต่างๆ รวมทั้งเป็นที่พัก รวมทั้งเป็นที่พำนักของสงฆ์และนักบวช

๑.๖.๔ การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการ (Management) หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ (A set of functions) ที่กำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient)

๑.๖.๕ เจ้าอาวาส หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองวัดและบริหารจัดการวัด ซึ่งเป็นวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๖.๖ ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ตามแนวความคิดของ แดรกและโรว์ (Drake & Roe) ซึ่งได้แก่ ๑.ทักษะทางด้านเทคนิค หมายถึง ความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี ๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. ทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง มีความเข้าใจและสถานภาพของงานโดยรวม ๔. ทักษะด้านความคิดสามารถนำความรู้ความคิด สติปัญญา และวิสัยทัศน์มาประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ผลงาน และ ๕. ทักษะด้านการสอน หมายถึง สามารถสอนสวดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนดหรือตั้งขึ้นให้เข้าใจด้านการอ่าน การเขียน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยจะนำไปเป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี